مسئوولیت متن و شکل بدوش نویسندهٔ مضمون میباشد، عقیدهٔ نویسنده لزوماً نظر افغان جرمن آنلاین نمی باشد

لیکوال: محمد محق
ژباړن: محب زغم

۲۰۲۰/۱۲/۱۳

ماته بېړۍ او زوروري څپې

د دیني افراطیت د ریښو او نښانو راسپړنه

پنځمه برخه

له دارالاسلام څخه دباندې جهاد:

قرضاوي د دارالاسلام او دارالکفر یا دار الحرب لانجمن او پیچلی مبحث هم را اخلي. لکه څنګه چې د دې لیکنې په پیل کې مو ولیدل، توندلارو ډلو د دارالحرب لمن پراخه کړې ده او د دارالاسلام لمن یې لنده کړې ده، ځکه چې دارالحرب هغه ځای دی چې مسلمانان حق لري وربادي برید وکړي او له وګړو سره یې وجنګېږي. د توندلارو په باور اکثره اسلامي هېوادونه دارالحرب دي ځکه چې د شریعت احکام په کې نه تطبیقېږي. قرضاوي پر دودیزې فقهي په تکیې سره هڅه کوي چې دا نظر رد کړي. هغه وایي: «ټول هغه هېوادونه چې اوس اسلامي ملکونه بلل کېږي او اغلب اوسېدونکي یې مسلمانان دي، اراالاسلام ګڼل کېږي.» (هماغه اثر: ۸۴۹) کله چې یوه خاوره د دارالاسلام په قلمرو کې شامله شوه، بیا په آسانۍ سره دا ځانګړنه ورنه نه اخیستل کېږي چې دارالحرب وبلل شي، خو په خاصو شرایطو کې دا کار کېدای شي. هغه دلته د امام ابو حنیفه نظر یادوي او وایي: «[که د یوې خاورې خلک له اسلام څخه واوښتل] هغه ځای دارالحرب نه کېږي، مګر دا چې درې شرطونه ورسره یو ځای شي: لومړی دا چې له دارالحرب ملک سره ګاونډي وي او تر منځ یې د دارالاسلام هېڅ خاوره نه وي پرته، دوهم دا چې د کفر قوانین په کې تطبیق شي، دریم دا چې په کې هېڅ مسلمان او د اسلامي هېواد هېڅ غیر مسلمان تبعه په امن کې نه وي ... که په دغو دریو شرطونو کې یو یې هم کم وي، هغه ځای به اراالحرب نه وي.» (هماغه اثر: ۸۷۸) هغه همدارنګه بله فقهي اصطلاح را اخلي، «دارالعهد» یعنې هغه هېوادونه چې مسلمانانو ورسره تړون کړی دی چې په خپلو کې به جنګ نه کوي او سوله‌ییز اړیکې به پالي. قرضاوي وایي: «د اسرائیل له صهیونیستي رژیم دولت څخه پرته، د [نننۍ] نړۍ ټول هېوادونه موږ مسلمانانو لپاره دارالعهد دي، ځکه چې له نړۍ سره زموږ اړیکې د ملګرو ملتونو د میثاق پر اساس دي او موږ مسلمانان ټول د دې سازمان غړي یو.» (هماغه اثر: ۸۹۵) او په بل ځای کې وایي چې:

«اسرائیل یوازینی دارالحرب هېواد دی.» (هماغه اثر: ۹۰۰) په دې حساب مسلمانان باید له نورو هېوادونو سره تړل شویو دوه اړخیزو او څو اړخیزو تړونونو ته ژمن پاتې شي او د جنګي چلند حق نه لري. د ده په نظر یوازینی هېواد چې مسلمانان ورسره باید د جنګي قواعد پر اساس عمل وکړي، اسرائیل دی. هغه وایي چې د دې هېواد د کمزوري کولو لپاره هر لاره باید وکاروو او د هغه پر ضد جهاد د هر مسلمان چې وس یې ولري، فرض دی او اوسني حکومتونه دنده لري چې دا لاره هواره کړي، خو: «د سختې خواشینې خبره دا ده چې [سره له دې چې] د مسلمانانو د اکثرو بچیانو په زړونو کې د اقصی مسجد د آزادولو او د اسرا او معراج په خاوره کې د خپلو ورونو د مرستې لپاره د جهاد شوق په لمبو دی، خو دربغه چې کمربند هېوادونه، د خپل نوم په شان، یا مخامخ هېوادونه یعني اردن، لبنان، سوریه او مصر ټول نه پرېږدي چې کوم مجاهد فلسطین ته ورننوځي، بلکې ځواکونه یې له پولې پر اوښتونکو کسانو ګولۍ چلوي، و لا حول و لا قوة الا بالله.» (هماغه اثر: ۱۲۲)

سره له دې چې د قرضاوي په نظر، له اسرائیل پرته نور ټول هېوادونه اوس دارالعهد دي خو که د غیر مسلمانو هېوادونو هر یو پر کوم اسلامي هېواد برید وکړي، هغه هېواد به اراالحرب شي او په وړاندې یې جهاد واجبېږي. خو بیا هم، له هغه هېواد سره په جګړه کې چې په دارالحرب اوښتی دی، د جګړې نړیوال قوانین باید مراعات کړو، مثلاً له کړ وژونکو وسلو لکه کیمیایي او اتومي وسلو کار وانخلو او هلته عام وژنه او قومي تصفیه باید ونه کړو.

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکاری ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de
یادونه: دلیکنې د لیکنیزې بڼې پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هیله من یو خپله لیکنه له رالیږلو مخکې په خیر و لولئ

قرضاوي د حزب التحریر د بنسټوال، شیخ تقي الدین نبهاني، نظر چې د داسې وسلو د کارولو پلوی دی، مردود ګڼي. نبهاني ویلي دي: «د مسلمانانو لپاره له خپلو دښمنانو سره په جګړه کې د اټومي وسلې کارول جایز دي، ان که مخکې تر دې چې دښمن دا کړی وي.» قرضاوي وايي: «زه پر داسې خبرو ډېر تم کېږم او باورمن یم چې دا د اسلام روح او اخلاقیات نه شي ښودلی ... کیمیایي، بیولوژیکي، او اټومي وسلې او داسې نورې چې نن سبا ګڼ وژونکې وسلې بلل کېږي او په درنګ شېبه کې زرګونه او میلیونونه انسانان وژني او ګناهکار او بېګناه او جګړه‌مار او سوله‌خوښي یو ځای په اور سوځوي او اساساً ژوند او ژوندي ساري او انسان او طبیعت ختموي، د داسې وسلو کارول په اسلامي شریعت کې حرام دي.» (هماغه اثر: ۶۱۳) خو دا نظر مطلق حالت نه لري، بلکې د قرضاوي په نظر، ځینې استثناګانې په کې شته، لکه: «زه په دې باور یم چې پر اسلامي امت د دغو مخنیونکو وسله لرل واجب دي، په داسې مهال کې چې نو داسې وسلې لري او کېدای شي دوی پرې وګواښي.» (هماغه اثر) او همدارنګه: «د دې وسلو د کارولو له تحریم څخه ضروري حالت مستثنا کولی شو.» (هماغه اثر: ۶۲۴) یعنې کله چې اړتیا وي، کارولی یې شو.

همدارنګه کله چې غیر مسلمان جنګیالي په جګړه کې اسیر کېږي، باید ورسره په اسلامي اخلاقو او له منل شویو نړیوالو قوانینو سره سم چلند وکړو: «بې له شکه چې اسلام له اسیرانو سره انساني چلند او د هغوی د کرامت ساتل او د هغوی د حقونو مراعاتول واجب کړي دي، ځکه چې قرآن اسیران په هغو زیان منونکو ډلو کې شمارلي دي چې د زړه سوي، احسان او عنایت لایق دي، لکه په ټولنه کې چې مسکین او یتیم د زړه سوي دي.» (هماغه اثر: ۹۵۵) د ابو عبدالله المهاجر برخلاف چې د اسیران پر وژلو یې ټینګار کاوه او ویل یې چې اسیران په خپل ذات کې هېڅ حرمت نه لري او یوازې په دې سترګه باید ورته وکتل شي چې د هغوی په وژلو سره د مسلمانانو ملکیتونه او شیان له لاسه وځي، قرضاوي په تونده غاړه وايي: «سړی حیرانیږي چې څنګه ځینې کسان اسلام او اسلامي شریعت د یوه وحشي داړونکي په توګه انځوروي چې ګوندې خوله یې پرانیستې ده چې ټول خلک وداړي... ګواکې ان که خلک د سولې نیت هم ولري، اسلام به پرې حمله کوي او که هغوی په اسلام هېڅ غرض هم ونه کړي، اسلام به ورسره غرض ولري، او که یې لاس ته ورغلل، په نه نرمېدونکي شدت به ورسره وچلیږي او بې رحمه سختي به ورسره وکړي، او په دې ډله کې د جنګ د لمبو تر تتېدو وروسته له جنګي اسیرانو سره هم [همداسې کوي] ... د دې خلکو په نظر، اسلام له اسیرانو سره بې رحمي او د هغوی وژل جایز ګڼي، ان که هغوی عادي وګړي وي. (هماغه اثر: ۹۷۹)

څنګه چې د مقالې په پیل کې ورته اشاره وشوه، قرضاوي له غیر مسلمانانو سره د مسلمانانو رابطه د سولې رابطه ګڼي، نه د جنګ، او د خپل کتاب په یوه مفصل باب کې چې دوولس فصله او ۱۷۲ مخه لري، د جګړه خوښو مسلمانانو هغه مهمو دلیلونو ته ځواب وايي. دی په دې منځ کې د "و قاتلوهم حتی لا تکون فتنة"، هغه آیه چې په "آیه سیف" مشهور دی، د "بُعثت بالسیف"حدیث، د "أُمرت أن أقاتل الناس.." حدیث، د اسلام د پیغمبر غزوات، د خلفای راشدین فتوحات، او نور هغه دلیلونه چې په دې مسئله کې مطرح کېږي، په تفصیل سره څېړي. (هماغه اثر: ۲۵۵ - ۴۲۷) دی غواړي پر دې نظر ټینګار وکړي چې: «په قاطع دلیل راته روښانه شوه چې د جهاد په برخه کې اسلامي شریعت د عدالت او رحمت او احسان شریعت دی، او جنګ یې په هره برخه کې اخلاقي ارزښتونو ته تابع دی، یعنې تر هغې پورې چې څوک جګړه ونه کړي، نه وژل کېږي، او ښځې او ماشومان او زاړه او زړې او د صومعې راهبان او بزګران او تاجران به د اسلام د تورې له ګوزاره په امان کې وي، او هر څوک چې سوله وغواړي، د اسلام لاس به تل ورته غځېدلی وي. (هماغه اثر: ۳۸)

قرضاوي په پای کې د مسلمانو ټولنو یوه تاواني اړخ، جګړه‌ماري او مرګ غوښتلو ته په ځیرکۍ سره اشاره کوي او وايي: «یو زیان چې مسلمانان ورسره لاس او ګرېوان دي، دا دی چې که ته ورنه وغواړې چې لس کسه دې د خدای په لاره کې مرګ ته حاضر شي [وبه وینې چې] سل او بلکې زر کسان به رامخته کېږي او د شهادت لپاره به چمتو کېږي، خو که یې له زرو کسانو څخه وغواړې چې د اسلام لپاره دې ژوند وکړي او له اسلام سره سم عمل وکړي، ان لس کسه به په کې پیدا نه کړې!» (هماغه اثر: ۱۳۳۸) (۸)

تحلیل او نتیجه:

د دې دوو لیکوالو، بلکې دوو فکري بهیرونو په کتلو سره څو ټکي د لوستونکو پام ځان ته وراړولی شي:

لومړی دا چې دواړه غواړي ځان د اسلام رښتیانی استازی او ویاند وګڼي او د خپله انګېرنه د اسلام قطعي حکم بولي. په دې لحاظ دواړه په یو ډول وچ فکري اخته دي ځکه نه غواړي چې د اسلام د تعبیرونو ګڼوالی اصل وګڼي چې نورو رقیبانو ته یې هم لاره خلاصه شي، بلکې ټینګار کوي چې یوازې یو تعبیر یې سم دی او دا هماغه انګېرنه ده چې د دوی خپله ډله یې وړاندې کوي. هره ډله غواړي چې د اسلام انحصاري استازولي په خپله قبضه کې ولري. دا په داسې حال کې ده چې تر هغې پورې چې د وچ فکرۍ او د وچو قضاوتونو چاره نه وي شوې، د اسلامي ټولنو یوه عمده ستونزه به هماغسې پاتې وي او هغه ستونزه دا ده چې هره ډله د خدای او پیغمبر په استازولۍ قطعي خبره کوي.

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de
یادونه: دلیکنې د لیکنیزې بڼې پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هیله من یو خپله لیکنه له رالیږلو مخکې په ځیر و لولـئ

دوهم، دواړه د خپلې ادعا د اثبات لپاره هماغه يوې سرچينې ته ځي. دواړه ډلې هڅه کوي چې خپله دعوا د متن په منځ کې دننه پر مخ بوځي، هغه که د لومړۍ درجې متونه لکه قرآن او حديث وي، که د دوهمې درجې متونه لکه فقهي منابع، د حديثونو شرحې، او د قرآن هغه تفسيرونه چې له پخوا راهيسې تر ننه پورې ليکل شوي دي. دواړه د ضرورت په وخت کې عقلي استدلال هم کوي، خو دا عقلي استدلال جزئي وي او لکه د متن د حاشيې غوندې مطرح کېږي او له متنه جلا پر هيڅ مستقل شي تکيه نه لري. په دې لحاظ، ويلی شو چې د هيڅ يوه په کار کې داسې ټينګ عقلاني اساس نه ليدل کېږي چې له متنه جلا تې پر خپلو پښو ودرېږي. حال دا چې د عقل په رسميت پېژندنه او د دين په ژبه، پر تکويني آيتونو او سنتونو باور، داسې عقلاني دستګاه غواړي چې که يو مخ پر خپل اساس هم عمل ونه کړي، لږ تر لږه له وحياني دستګاه سره متوازن عمل خو دې وکړي او دا دواړه د يو بل تکميلوونکي وي.

دريم، په آسانۍ سره ليدل کېږي چې سنتي فقه مختلف تعبيرونه لري او هر څوک چې له هر مخکيني فکر سره ورشي، لږ يا زيات خپلې موخې ته رسېږي او دا د نننۍ نړۍ په اسلامي ټولنو کې يوه تر ټولو مهمو ستونزو څخه ده. له دغو منابعو څخه هم تر ټولو توند نظرونه را ايستلی شو او هم تر ټولو نرم نظرونه. دا چې تقريباً د ټولو اسلامي ټولنو فکري مرجعيت همدغه ديني سنتي منابع دي نو د دې منابعو د زدهکړې څرنګوالی خاص اهميت لري. که د سنتي منابعو د زدهکړې او مطالعې پر ميتود مهم علمي کار ونه شي، د دې امکان به ډېر زيات وي چې د دې مبحثونو ځيني مينهوال به خورا توندلارو نظرونو ته ورمات شي. د ابو عبدالله المهاجر کتاب چې د داعش يوه مهمه فقهي منبع ده، د دې ډلې د پيدايښت په کلونو کې نه، بلکې پر افغانستان د طالبانو د واکمنۍ پر مهال ليکل شوی او ليکوال يې تر دې مخکې د اسلام آباد له پوهنتون څخه په شرعياتو کې د ماسترۍ سند ترلاسه کړی و. د ده له کتابه ښکاري چې پر فقهي متونو مسلط دی.

څلورم دا چې دواړه بهيرونه په ايډيالوژيک لحاظ د سياسي اسلام ډلې دي. په سياسي اسلام کې د قدرت او حاکميت موضوع د ټولو موضوعاتو په مرکز ده، او معرفتي کارونه د هغې په څنډو او حاشيو کې کېږي او د قدرت په محور کې چورلي. په سياسي اسلام کې اساسي پوښتنه د انسان آزادي او د هغه آزادانه انتخاب نه، بلکې پر انسان د يوې بيروني غوښتنې تطبيقول دي. دا هغه څه ده چې ځيني کسان غواړي د دين په نامه يې پر خلکو وتپي او خپلې غوښتنې د خدای غوښتنې يا د شريعت تطبيقول بولي. دا هغه غوښتنې دي چې په اصل کې پر خلکو د يوې ډلې د حاکميت وسيله ده. خو دا چې انسان دې د خپل برخليک د ټاکلو حق پخپله ولري او د تېروتنې حق ولري او د خپلو تېروتنو پړه ومني، هغه مبحثونه دي چې په دې فکري منظومه کې يې څرک نه شته. سياسي اسلام انسان مکلف موجود ګڼي او ټول دروني د نظر اختلافونه يې پر دې دي چې دغه مکلفيتونه دې څرنګه ترسره شي، نه پر دې باندې چې حق تر تکليف ړومبی دی.

يوازې په مدرنه نړۍ کې تکليف او مسووليت د حق پر اساس او له حق سره په تعادل کې وي. سياسي اسلام حق غوښتونکی انسان نه مني، بلکې د هغه مطلوب انسان مکلفيت منونکی انسان دی چې ټولې پوښتنې يې په دې اړه وي چې څنګه خپل ټاکل شوي مکلفيتونه ترسره کړي او که کوم حق ولري، دا حق به د هغه د ترسره شويو مکلفيتونو په حاشيه کې وي. همدا وجه ده چې دا دواړه صاحب نظران د طلب جهاد، يعنې د نورو هېوادونو فتح کول، فريضه ګڼي خو يو يې په ګرمه وسله او بل يې په سړه وسله دا کار کول غواړي. دواړه په شرعي لحاظ د ګڼ وژونکو وسلو درلودل واجب ګڼي خو يو يې پر دښمن د بريد لپاره او بل يې د دښمن د مخنيوي او ضروري حالتونو لپاره.

پنځم، دواړه د بل وړ فکر کوونکو په وړاندې خشن دريځ لري. د داعش ليکوال، د شيخ الدوسری په ژبه، وايي چې د خدای د عبوديت لپاره په کار ده چې هغه کسان ووژل شي چې [د ده په باور] الحاد او اباحت کوي او دا چې د ده دوی د انکېرني خلاف نظر ورکوي، ګواکې پر الهي وحي ملنډې وهي او خپل قلمونه او تبليغات د دين په ضد کاروي. قرضاوي هم د حکومتونو ملګري عالمان، درباري عالمان بولي او په دربغه وايي چې څوک نشته چې پر هغوی د ارتداد شرعي حکم عملي کړي. د ده په نظر د ارتداد لمن داسې پراخه شوې ده چې ورځپاڼې، مجلې، سينماګانې، ټلويزيونونه، بحثونه، تحليلونه، دودونه او قانونونه رانغاړي او سره له دې چې د هغوی د ارتداد په اړه څرګند دليل نشته خو تر ښکاره ارتداد لا زيات خطرناک دي او په مقابل کې يې جهاد فرض دی او که حکومتونه دا مسووليت نه ترسره کوي، بايد د عامو خلکو غوسې ته يې حواله کړو چې د ديندارو پرګنو د اورشيندونکي په اور ايرې شي. دا دواړه کسان د فقهې او د فقهې د اصول د طبيعت خلاف، کله چې خبره د بل وړ فکر کوونکو کېږي، د فقهي ژبه پرېږدي او د انشا او خطابي په ژبه غږېږي او په اوږدو ګُلي خبرو سره د ډېرو بل وړ فکر کوونکو د حذفولو لاره هواروي، حال دا چې د فقه او د فقهي اصول هر وخت د قاعدې او ضابطې په ژبه غږېږي. ابو عبدالله المهاجر ، د مرجئه په ګډون، ټول مذهبونه او ټولې مسلماني فرقې خطرناک دښمنان ګڼي، او قرضاوي اکثره بل وړ فکر کوونکي چې د ده په باور په هر ځای کې شته او پراخ ارتداد يې رامنځته کړی دی، خطرناک دښمنان بولي.

افغان جرمن آنلاين په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړيکه ټينګه کړئ maqalat@afghan-german.de
يادونه: دليکنې د ليکنيزې بڼې پازوالي د ليکوال په غاړه ده ، هيله من يو خپله ليکنه له راليږلو مخکې په ځير و لولۍ

اوس چې د دې دوو بهیرونو تر منځ داسې ورتهوالي لیدل کېږي، نو د قرضاوي د هڅې قدر باید ونه کړو؟ ښکاره ده چې داسې نه ده. د جهاد او تبعاتو یې موضوع پېچلې او حساسه موضوع ده او هغه کسان چې د قرضاوي غوندې هڅه کوي چې پر سنتي منابعو په تکیې سره د جهاد په اړه د توندلارو له تعبیر څخه متفاوت تعبیر وړاندې کوي، د قدر وړ دي. دا په دې چې په اسلامي ټولنو کې د توندلارو جهادي ډلو د نظر ځوابول، پر سنتي منابعو او فقهي له دغسې لاسبرۍ پرته ناممکن دي. دا خبره ځکه مهمه ده چې د اکثرو مسلمانانو په نظر، دغو منابعو ته ورتګ ځان ته ورتګ ګڼل کېږي. د دې لپاره چې ځان ته دغه ورتګ ځان ته د داعش او طالبانو د ورتګ غوندې نه شي، یوه لاره یې دا ده چې ځوک له سنتي منابعو سره دومره ښه بلد وي چې د هغسې انګېرنو مخه ډب کړي. قرضاوي، غزالي او ځینو نورو په دې کار کې د ستاینې وړ هلې ځلې کړې دي.

خو لا اساسي پوښتنه دا ده چې: د قرضاوي او هغه ته ورته کسانو لاره د افراطي جهادیزم د ستونزې اساسي چاره کولی شي؟ په دې لاره د خشونت او ترهګرۍ د څرخ درېدلو ته هیلهمن کېدای شو؟ داسې نه بریښي چې ځواب دې یې «هو» وي. تر ټولو مهم دلیل یې د داسې کتابونو له لیکلو سره سره، د خشونت زیاتېدل دي. نو دا پوښتنه کولی شو چې د منځلارو د خبرو د ناکامۍ یا لږې کامیابۍ علت به څه وي؟ د دې قلم د څښتن په باور، دا ډول هڅې یوازې د یوه جګړهپالي بهیر تلطیف (نرمول) ګڼلی شو، نه تر دې زیات. عمده علت یې دا دی چې له دې منابعو څخه د قرضاوي او د منځلارو ډلو د انګېرنې د درون دیني اعتبار اندازه د توندلارو ډلو له درون دیني اعتبار سره یو شان دی. یعنې، که د فقهي په ژبه وغږېږو، دواړه انګېرنې اجتهادي او ظني بڼه لري او هېڅ اجتهاد او ظن په خپل ذات کې تر بل اجتهاد او ظن غوره نه دی او د اسلام قطعي حکم نه شي مطرح کېدای. یوازې په بیروني عاملونو او قراینو سره یو اجتهاد تر بل اجتهاد غوره ګڼلی شو.

اصلي خبره دا ده چې موږ د تأویل له دوو سیستمونو سره مخ یو چې دواړه د بلې زماني سیستمونه دي ځکه چې د بلې زماني پوښتنو او غوښتنو او ابزارو پسې غواړي. د هاغه مهال په فکري ماحول کې انسانانو د خپل دین د انتخاب حق نه درلود او که په هر دلیل سره یې د دین په باره کې بل ډول باور پیدا کړی وای، د وژلو به وو. د هاغې زماني په فکري ماحول کې نړۍ په دوو یا دربو هېوادونو وېشل کېدله: دارالاسلام او دارالکفر. او دارالکفر بیا دوې برخې لرلې: دارالحرب او دارالعهد. دا صحیح ده چې قرضاوي هڅه کوي چې د دارالعهد لمن دومره پراخه کړي چې ان متحد ایالتونه، روسیه او ان چین ـ له دې سره سره چې د اویغور له مسلمانانو سره څه ډول چلند کوي – راونغاړي، خو د نړۍ د پېژندلو دا ډول ذهنیت اساساً د اوسنۍ نړۍ له وضعیت سره هېڅ نه جوړېږي. په اوسنۍ نړۍ کې فکري ترقي، علمي پرمختګونه، د هېوادونو او ملتونو تر منځ د اړیکو بودي تنستې، د کتو او مصالحو مختلف پېتونه له دې ډول ذهنیت سره اړخ نه لګوي. د تأویل دغه دوه سیستمونه په داسې میدان کې سره مخامخ کېږي چې پوځونه په کې د داسې زماني د پوځونو په شان مورچې نیولې دي چې هغه زمانه نوره ګردسره نشته او په اوسني دور کې د هاغې زماني په دود چلند د ناورین سبب کېږي. دا هماغه د منځنیو پېړیو سیستم دی چې ډېرې هنري او سینمايي تولیدات، رسنیز بحثونه، علمي څېړنې او داسې نور ارتداد ګڼي او د نیوکې کولو په نیت د سیکولریزم، پوزیټیویزم، لیبرالیزم او داسې نورو موضوعاتو مطالعه جهاد بولي. دا د اوسني پېر له فکري مقولو سره د آشنایۍ کاریکاتوري بڼه ده چې که جدي وګڼل شي، ناورین زېږوي او که جدي ونه ګڼل شي نو تریخ طنز پنځوي.

دا صحیح خبره ده چې د سینما، رسنیو، ورځپاڼو، پوهنتونونو او نورو کارونه باید نقد کړو یا یې نقدولی شو، او دا کار په ټوله نړۍ کې سم دم روان دی خو دا چې دا شیان د پراخ ټولیز ارتداد نښه وګڼو او په ضد یې جهاد تجویز کړو، دا نو د تېرو پېړیو په کلاګانو کې ساه اخیستل دي، ان که دغه جهاد مدني جهاد هم وبولو او نمونې یې د بې خوندو او بې رنګو مذهبي سریالونو جوړول وګڼو.

د مسئلې غوټه دا ده: له خپل عصر څخه بهر پاتې کېدل، د تېرو وختونو مقدس ګڼل، نننی انسان ته د شک په سترګه کتل، او په نړیوال شوې نړۍ کې د پردیتوب احساس.

له افراطي او خشونتپاله جهادیزم سره مقابلې لپاره له سنتي منابعو څخه د یوه معتدل روایت را ایستل د توندلارو د تعبیرونو شدت څه نا څه را کمولی شي. دا کار به توندلارۍ پرې نه ږدي چې خپله انګېرنه د دین یوازینۍ سمه انګېرنه وښیي. خو دغه هڅې په آخر کې ایله د مُسَکِن کار کوي، نه د علاج. دا کار کولی شو چې په معتدله سنتي لاره ووایو چې وسلهواله جګړه لازمه نه ده او ښه به وي چې د هغې پر ځای نرمه ناوسلهواله جګړه وکړو، خو نتیجه به یې یو شی وي او دا نتیجه جګړه ده. د نننی انسان ضرورت له جنګ او خشونت څخه راوتل دي. جګړه که په هر نوم او له هر لوري وي، باید ځان ترې وباسو. د نننی انسان ضرورت د همکارۍ د لارو پیدا کول دي چې د نړیوالو ستونزو چاره وکړي. نننی انسان باید هغه ستونزې له مخې لرې کړي چې ټول انسانان، ټول ژوندي ساري او ټول طبیعت ګواښي. په جګړې سره، هغه که نرمه وي که سخته، د انسانانو تر منځ همکاري نه شو رامنځته کولی.

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de
یادونه: دلیکنې د لیکنیزې بڼې پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هیله من یو خپله لیکنه له رالیږلو مخکې په ځیر و لولئ

دا کار په تفاهم سره کولی شو، د فرهنګونو په متقابل درک سره یې کولی شو، په دې یې کولی شو چې تمدنونه یوازې تور یا یو مخ سپین ونه بولو، او په دې یې کولی شو چې په ټولو ملکونو جګړې ته منطقي حل لاره ولټوو. دې هیلې ته د رسېدو لپاره نوي تأویلي سیستم ته ضرورت لرو چې انسان او جهان په کې بله معنا پیدا کړي، نوي پوهې په کې اعتبار خپل کړي، د نوي عقلانیت لپاره په کې ځای وي، په جوړولو کې یې د اخلاقو نړیوال اساسات نقش ولري، او په آخر کې له دې سیستم څخه د دین داسې تصویر راوخي چې د سولې او سوله‌ییز ژوند زېری ولري، نه د تفرقې او دښمنۍ زېری.

مآخذونه:

1. د ابو عبدالله المهاجر په اړه یې لیکلي دي چې هغه پټ پاتې کېدل خوښول او په رسنیو کې، ان په جهادي رسنیو کې، له ښکاره کېدو څخه یې ډډه کوله. هغه په ټولو جهادي څانګو کې لوی نوم لري او کتاب یې د دوی تر ټولو مهمه فقهي مرجع ګڼل کېږي. خو د سازماني اړیکو په حساب، ډېر خوځنده و. د طالبانو د واکمنۍ په مهال یې په خوست، کابل، کندهار، او هرات کې د القاعدې غړو ته تدریس کاوه خو په عین وخت کې به یې پر طالبانو انتقاد کاوه چې په شرک او بدعت اخته دي او ځانونه یې په کافي اندازه په اسلام نه دي برابر کړي. بیا اسامه بن لادن پر هغه فشار راوړ چې له مخالفت او انتقاد څخه دې لاس په سر شي. هغه به پر بن لادن او ظواهري هم نیوکه کوله او د دوی تکتیکونه یې نه منل. په دې برخه کې د هغه نظر د ابو مصعب زرقاوي نظر ته نژدې و خو کله کله به یې له هغه سره هم اختلاف درلود او له دې سره سره چې زرقاوي ډېره هڅه وکړه چې دی عراق ته وبولي او د خپلې ډلې د فقهي کمیټې مسوولیت وروسپاري، خو ده نه منل. کله چې د عربو پسرلي په مصر کې د حسني مبارک رژیم راوپرځاوه، المهاجر خپل ټاټوبي ته ورستون شو، خو لږ وروسته بیا مجبور شو چې ځني لاړ شي. د داعش له پیدا کېدو سره، د هغه کتاب د دې ډلې تر ټولو مهمه فقهي منبع کېږي او دا ډله هڅه کوي چې د خپلو غړو لپاره درسونه او زده‌کړې د همدې کتاب له مخې چمتو کړي، خو دی پخپله له دې ډلې سره له یو ځای کېدو او په تشکیلاتو کې یې له برخه اخیستلو څخه ډډه کوي. وروسته په سوریه کې د جبهة النصرة له ډلې سره یو ځای کېږي چې دا د القاعدې یوه څانګه ده او رهبر یې ابو محمد جولاني دی. دا ډله بیا له داعش سره ورانېږي او المهاجر له جولاني سره هم اختلاف پیدا کوي. په آخر کې چې دی د حلب په غربي څنډه کې د باتبو کلي ته نژدې د امریکا په رهبرۍ د ائتلافي ځواکونو په هوایي برید کې وژل کېږي، هېڅ جهادي ډله هغسې غبرګون چې تمه یې کېده، نه ښیي. د یوه عرب لیکوال په وینا، ګواکې هغه د ټولو په سترګو کې یوازې د وینې د فقهي د کتاب حد ته راټیټ شوی و.
2. عربي وېب سایټ21 ، باسل درویش، د چارلي وینټر او عبدالله السعود له خولې یوه ګډه مقاله کې چې عنوان یې دی «د اسلامي دولت د ډلې د تیوریسن مړینه» په دې وېب سایټ کې خپره کړې ده.
3. المهاجر، ابو عبد الله، مسائل فی فقه الجهاد، لیکوال د دې کتاب یوه پي ډي ایف نسخه ترلاسه کړې ده چې بې نېټې ده او د چاپ ځای یې هم په کې نه دی ښودل شوی، او په دې مقاله کې ورنه استفاده شوې ده.
4. القرضاوي، یوسف، فقه الجهاد دراسة مقارنة لأحکام الجهاد و فلسفته فی ضوء القرآن و السنة، مکتبة وهبة، القاهرة، دریم چاپ، 2010
5. څه چې په [] او { } کې لولئ، د مقالې د لیکوال [او یو نیم ځای کې د پښتو ژباړن] خبرې دي چې د کله د اوږدو عبارتونو د لنډولو او کله د ځینو عبارتونو د توضیح لپاره راغلې دي.
6. د دې کتاب په لیکلو کې له ۱۶۸ کتابونو څخه ګټه اخیستل شوې ده چې ټول یې پخوانۍ او معتبرې منبعې دي.
7. د فرج فوده د وژلو پېښه او بیا د نصر حامد ابوزید محاکمه او وربانډې د ارتداد حکم کول، د شلمې پېړۍ په نویمو کلونو کې د عربو په فکري نړۍ کې په خورا جنجالي پېښو کې حسابېږي. فرج فوده باورمن و چې دین او حکومت دې سره بېل وي او ویلې یې وو چې په دې اړه په عام محضر کې له سیاسي اسلامکارو سره مناظره وکړي. دا مناظره د ۱۹۹۲ په جنورۍ کې د قاهرې د کتابونو په یوه نندارتون کې جوړه شوه چې یوې خوا ته یې فرج فوده او احمد محمد خلف الله وو او بلې خوا ته یې محمد غزالي او محمد عماره محمد مامون هضیبي. فرج فوده تر دې مناظرې څو میاشتې وروسته د شیخ عمر عبدالرحمن د اسلامي جماعت دوو ځوانو غړو وواژه.
8. په هغه کتاب کې له ۳۱۹ کتابونو څخه د منبعې په حیث کار اخیستل شوی دی او د مؤلف په وینا یې د څېړنې او د کتاب د لیکلو لپاره یې شپږ کاله لګولی دی.

نور بیا

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de
یادونه: دلیکنې د لیکنیزې بنې پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هیله من یو خپله لیکنه له رالیږلو مخکې په ځیر و لولئ